

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko: Lucyna Przybylska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- doktor Nauk o Ziemi w zakresie geografii, specjalność geografia religii (2004) Uniwersytet Jagielloński, Wydział Biologii i Nauk o Ziemi, Praca doktorska pt. *Kształtowanie przestrzeni sakralnej Gdyni w latach 1945-2002*
- magister teologii (1998) Katolicki Uniwersytet Lubelski, Wydział Teologiczny, Praca magisterska pt. *Zakony i zgromadzenia zakonne w Gdyni w latach 1910-1997*
- magister geografii (1997) Uniwersytet Gdański, Wydział Biologii, Geografii i Oceanografii, Praca magisterska pt. *Problemy środowiskowe w świadomości mieszkańców Gdyni*

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

- od 1 września 2007 roku adiunkt w Instytucie Geografii Uniwersytetu Gdańskiego (najpierw w Katedrze Geografii Rozwoju Regionalnego, a od 2011 roku w nowo utworzonej Katedrze Gospodarki Przestrzennej)
- 2005-2007 Instytut Geografii Uniwersytetu Gdańskiego (wykłady z geografii religii, godziny zlecone)
- 1998-1999 Szkoła Podstawowa im. św. Jana de la Salle w Gdańsku (nauczyciel geografii i j. angielskiego)

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa)

Przybylska L., 2014, *Sakralizacja przestrzeni publicznych w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, ss. 366. ISBN: 978-83-7865-228-1

Publikacja została sfinansowana ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/B/HS1/00394.

b) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Problematyka pracy w świetle literatury

Praca wpisuje się w nurt współczesnych badań różnych dyscyplin naukowych nad miejscem religii w nowoczesnych społeczeństwach (Ostwałt 2003; Casanova 2005; Derdowska 2006; Davie 2010). Do podjęcia analizy zagadnienia sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce skłoniły autorkę wnioski płynące z przeglądu literatury w Polsce i na świecie oraz obserwowanych dynamicznych przemian tych przestrzeni w Polsce. Zakres poruszanych aspektów *sacrum* w przestrzeni był zazwyczaj zawężony albo do jednego typu obiektu, np. do kalwarii (Mitkowska 2003) czy cmentarzy (Tanaś 2013), albo przestrzennie, jak w opracowaniach dotyczących sfery sakralnej w miastach (Madurowicz 2002; Derdowska 2006; Sołjan 2012; Biłska-Wodecka 2012) lub publikacji na temat Warmii (Swaryczewska 2008). W wyniku przeprowadzonej analizy i krytyki piśmiennictwa stwierdziłam, że brakuje opracowania w skali Polski, które po pierwsze obejmowałoby współczesną różnorodność obiektów i zjawisk religijnych, po drugie uwzględniało aspekt ich przestrzennego zróżnicowania, a po trzecie dotyczyło nie tylko terenów zurbanizowanych.

Zakres pracy

Praca dotyczy procesu sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce po 1989 roku. Omawiana problematyka dotyczy współistnienia publicznych przestrzeni świeckich i przestrzeni religijnych dominującego w Polsce wyznania (Kościół rzymskokatolicki). Skupiłam się wyłącznie na uzewnętrznionych, intersubiektywnie dostępnych przejawach przeżywania religii. Dotyczą one obiektów i zjawisk po pierwsze poza wnętrzem budynków prywatnych i kultowych, a po drugie dostępnych wizualnie.

Za Loreensem (2010) przyjąłam rozróżnienie przestrzeni publicznej od sfery publicznej. Pierwsza jest rozumiana w sensie materialnym, druga może także lokować się w przestrzeni wirtualnej i medialnej. Zasadniczo praca dotyczy procesu sakralizacji przestrzeni publicznych. Jednakże w ostatnim rozdziale pracy analizowałam część sfery publicznej, do której należy dyskurs medialny, realizując tym samym postulat geografii człowieka jako nauki hermeneutycznej, „dążącej do zrozumienia intencji ludzkich działań, których ujawnienie wzmacnia zrozumienie jednostek i zbiorowości człowieka” (Lisowski 2003: 135).

Omówiono przykłady sakralizacji przestrzeni, które służą ogółowi, są przeznaczone i dostępne dla wszystkich jak ulice, place, rynki, skwery i parki miejskie, parki narodowe, wzgórza, szkoły, pasażerskie porty lotnicze, stadiony, drogi, autostrady, szlaki turystyki religijnej i kulturowej. W owych przestrzeniach znajdują się na stałe lub pojawiają się (tymczasowo) fenomeny, które po pierwsze są związane z kultem publicznym jak miejsca typu kościół, kaplica, kapliczka i krzyż czy rytuały religijne jak procesje, pielgrzymki i modlitwy. Po drugie należą do nich zjawiska pozostające z kultem w mniej formalnej relacji, są inspirowane tradycją religijną, jak nazwy, napisy, krzyże

pamięci, pomniki oraz wydarzenia, np. festiwale religijne czy marsze i biegi promujące wartości religijne.

Metody i źródła informacji

W pracy wykorzystano metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, badania dokumentów, indywidualnych przypadków oraz obserwacyjną. Tej ostatniej użyto również w odmianie obserwacji uczestniczącej, na której rangę jako jednej z głównych metod wykorzystywanych w geografii zwraca uwagę Laurier (2003) dodając, że owocem jej powinien być komentarz na temat kultury, społeczeństwa oraz różnych przestrzeni i miejsc. Przeprowadzono badania terenowe krajobrazu przydrożnego. Sporządzono dokumentację fotograficzną wybranych form sakralizacji przestrzeni w różnych częściach kraju. Zarówno podczas analizy zebranych materiałów, jak i w ostatnim etapie badań, przedstawianiu wyników, wykorzystano kartograficzne metody prezentacji, których zastosowanie sprawia, że podejście geografów do badania rzeczywistości jest odrębne od innych dyscyplin.

Ponieważ praca dotyczy Polski, a niemożliwością jest zebranie danych i poddanie analizie przez jednego autora każdej przestrzeni publicznej kraju, oparto się w dużej mierze na źródłach wtórnych o zróżnicowanym zasięgu przestrzennym: od studiów przypadków i opracowań regionalnych po ogólnopolskie bazy danych (np. TERYT GUS, dane Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego, roczniki statystyczne GUS). Zarówno podczas wyboru zastanych materiałów służących weryfikacji postawionych hipotez, jak i podczas planowania badań terenowych kierowano się zasadą ukazania obiektów i zjawisk w różnych częściach kraju. Niewykonalne jest także opisanie wszystkich przejawów obecności religii w kraju więc dla realizacji celów tej pracy dokonano ich wyboru na podstawie kryterium ilościowego: częstości występowania lub/i liczby uczestników. Jeśli w literaturze przedmiotu zjawisko lub obiekty nie zostały dotąd opracowane w skali całego kraju, w monografii poszukiwano odpowiedzi, czy występują one przynajmniej w każdym mieście wojewódzkim. Wybór takich jednostek uzasadnia po pierwsze założenie, że miasto wojewódzkie jako największy ośrodek społeczno-gospodarczy regionu jest jego swoistym liderem i reprezentantem różnych cech kultury materialnej i niematerialnej. Ponadto zestawienie stolic województw miało być pomocne przy odpowiedzi na pytanie o domniemane różnice przestrzenne procesu sakralizacji w kraju.

Hipotezy i cele pracy

Celem pracy jest weryfikacja hipotezy, że w latach 1989-2013 nastąpiła w Polsce sakralizacja przestrzeni publicznych. Teza ta stoi w opozycji do wniosków obecnych w części literatury przedmiotu (Madurowicz 2002; Derdowska 2006; Klima, 2011) wskazujących na zachodzenie odwrotnego procesu, czyli desakralizacji współczesnej przestrzeni miast. Praca podważa koncepcję procesu sekularyzacji Wilsona (1998 za: Davie 2010: 90), według której w nowoczesnych

społeczeństwach następuje spadek społecznego znaczenia religii, a religia jako taka istnieje głównie w sferze prywatnej niż publicznej.

W pracy przyjęto następujące pomocnicze hipotezy badawcze:

1. Proces sakralizacji ma różne rodzaje i formy, które pojawiały się w latach 1989-2013 z odmienną intensywnością.
2. Zjawisko sakralizacji przestrzeni publicznych jest współcześnie zróżnicowane przestrzennie.
3. Sakralizacja przestrzeni publicznych jest zjawiskiem różnie ocenianym.

Weryfikacja przyjętych hipotez nastąpiła poprzez działania takie jak:

1. Identyfikacja oraz opis rodzajów i form sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce.
2. Wskazanie czynników i uwarunkowań procesu sakralizacji przestrzeni publicznych w kraju.
3. Analiza dyskursu medialnego i wskazanie płaszczyzn sporu przeciwników i zwolenników wybranych przejawów sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce.

Wyniki

W pracy podjęłam próbę opisu jednego z wielu współcześnie zachodzących, nowych procesów przemian przestrzeni publicznych, do których Czepczyński (2012: 15) w swojej analizie małych miast woj. pomorskiego zalicza sakralizację, historyzację, estetyzację i animację, a „sakralizacja należy do najbardziej wyrazistych i dynamicznych procesów społeczno-przestrzennych”. Moja praca wykazała, że proces sakralizacji dotyczy skali całego kraju i jest wielowymiarowa w formie.

Zaproponowałam definicję sakralizacji przestrzeni publicznych. Sakralizacja przestrzeni publicznych jest to zarówno wypełnianie owych przestrzeni obiektami i zjawiskami związanymi z religią, jak i sama obecność w nich obiektów i zjawisk związanych z religią. Zwróciłam uwagę, że sakralizacja rozumiana może być dynamicznie - jako proces oraz statycznie - jako efekt obecności owych fenomenów (obiektów i zjawisk) religijnych w przestrzeniach publicznych. Sakralizacja następuje poprzez koegzystencję świeckiego otoczenia z bogatymi w znaczenia elementami symbolicznymi, jakimi posługuje się sfera religii. Zgadzam się z Klimą (2010), że efekt sakralizacji można określać także pojęciem „krajobraz religijny”. Moja praca włącza się w dyskusję nad takimi podstawowymi pojęciami geografii religii jak przestrzeń sakralna/religijna, krajobraz sakralny/religijny. Dodatkowo zaproponowałam szersze spojrzenie na relacje człowiek-religia-przestrzeń jako na różnorodne procesy sakralizujące i desakralizujące. Wynikiem przeglądu literatury zagranicznej i krajowej jest systematyzacja pojęć odnoszących się do problematyki *sacrum* w przestrzeni poczyniona w rozdziale pierwszym monografii oraz zarys genezy różnych form sakralizujących przestrzeń ukazany w rozdziale trzecim.

Zaproponowałam oryginalny, trójdzielny podział przejawów religii w przestrzeni. Porządkuje on różne rodzaje (typy) sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce: 1) architektoniczny, 2)

(tym)czasowy oraz 3) nomenklaturowy. Pierwszy związany jest z obecnością różnych form architektury sakralnej, drugi dotyczy wydarzeń o charakterze religijnym, a trzeci nazewnictwa i szerzej napisów w przestrzeni. W rozdziałach czwartym, piątym i szóstym przedstawiłam wyniki badań kameralnych i terenowych nad obecnością tych trzech rodzajów sakralizacji w polskich przestrzeniach publicznych w ostatnich dekadach.

Wieloaspektowa analiza procesu sakralizacji wykazała, że Polska jest krajem, w którym religia jest w XXI wieku widoczna w przestrzeniach publicznych i jej obecność zwiększyła się od lat 80. XX wieku. Podzielam stanowisko Casanovy (2005), że na świecie równolegle obserwowany jest upadek religii i jej prywatyzacja, ale pozostają te zjawiska opcjami historycznymi, przez niektóre społeczeństwa bardziej preferowanymi, ale na pewno nie będące dominującym trendem.

Celem mojej pracy było udowodnienie hipotezy, że w latach 1989-2013 nastąpiło w Polsce wypełnienie przestrzeni publicznych obiektami i zjawiskami związanymi z religią, który to proces nazwano sakralizacją. Hipotezę tę zweryfikowano pozytywnie. Zaobserwowano zarówno wzrost obecności, jak i różnorodności form manifestacji religii po 1989 roku w każdym z trzech analizowanych rodzajów sakralizacji. Należy podkreślić, że niektóre współczesne formy *sacrum* w przestrzeni Polski były obecne także przed 1989 rokiem, a inne rozpowszechniły się w ostatnich trzech dekadach (tab. 1).

Tab. 1. Schemat sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce

		Formy w przestrzeni		Trendy
		Okres socjalizmu i obecnie	Charakterystyczne po 1989 roku	
Rodzaje sakralizacji	Architektoniczna	Kościół, kaplice zakonne, cmentarne, parafialne, krzyże, figury i kapliczki przydrożne	pomniki postaci związanych z religią (duchownych, świętych), krzyże roku milenijnego 2000, krzyże powypadkowe, kaplice szpitalne, lotniskowe, stadionowe i w centrum handlowym, kościoły-pomniki	Monumentalizm Usieciowienie Flagizacja Prywatyzacja Obiekty i zjawiska związane z Janem Pawłem II
	Nomenklaturowa	historyczne nazwy religijne, ulic i patroni miast	nowo ustanowieni patroni ulic, miast i szkół, tablice informacyjne i napisy o treści religijnej	
	(Tym)czasowa	pielgrzymki, procesje Bożego Ciała, msze polowe	marsze i biegi, drogi krzyżowe ulicami miast, wydarzenia religijne np.: Litania miast, Przystanek Jezus, spotkania lednickie, Koronka na ulicach miast, święcenie obiektów publicznych	
		Homo religiosus		
		Potrzeby	Możliwości	

Źródło: opracowanie własne.

Zweryfikowałam pozytywnie hipotezę pomocniczą, traktującą o tym, że proces sakralizacji ma różne rodzaje i formy, które pojawiały się w latach 1989-2013 z odmienną intensywnością. Dowiodłam, że pierwsza zaczęła się sakralizacja architektoniczna. Spektakularny rozwój sieci kościołów i kaplic parafialnych nastąpił już w latach 80. i trwał w kolejnym dziesięcioleciu, po czym jego dynamizm spadł, ustępując miejsca rozwojowi budownictwa różnych pomników religijnych, w tym w szczególności krzyży milenijnych i Jana Pawła II. Rozkwit sakralizacji nomenklaturowej przypadł na lata 90. w postaci zmian nazw ulic i placów. Natomiast w innych dziedzinach później bowiem dynamiczny rozwój szkół papieskich, jadwiżańskich i tischnerowskich, patronatów miast, jak i napisów religijnych nastąpił w XXI wieku. Z kolei cechą charakterystyczną sakralizacji (tym)czasowej jest jej wyjątkowy rozwój w XXI wieku w postaci nowych wydarzeń i rytuałów.

Omawiane w pracy formy trzech typów sakralizacji wystąpiły w latach 1989-2013 w każdym z trzech regionów, zaprezentowanych w pracy Adamczuka i Zdaniewicza (red. 1991), które charakteryzowały się różnym w 1984 roku wskaźnikiem ogólnej aktywności religijnej: małej (północno-zachodni i nadmorski), średniej (centralny i śląski) i dużej (wschodni i południowy), co świadczy o powszechności procesu sakralizacji w skali kraju. Co więcej, zebrane dane pozwoliły na pozytywną, choć częściową, weryfikację hipotezy, która głosi, iż zjawisko sakralizacji przestrzeni publicznej współcześnie jest zróżnicowane przestrzennie. Udało się określić prawidłowości rozmieszczenia niektórych współczesnych obiektów i zjawisk religijnych w skali kraju (pomników Jana Pawła II, Dróg św. Jakuba, szkół: papieskich, tischnerowskich i jadwiżańskich oraz marszy Fundacji Orszaku Trzech Króli) lub w skali miast wojewódzkich (nazw religijnych ulic, patronów miast, wydarzenia „Koronka na ulicach świata”, marszy dla życia). Stwierdzono ich większą koncentrację na południu Polski, z wyjątkiem woj. opolskiego. Wspomniane województwo wraz ze stolicą Opolem oraz północno-wschodnie i zachodnie województwa lub ich miasta wojewódzkie charakteryzowały się w najmniejszym stopniu analizowanymi przejawami sakralizacji.

Omówione prawidłowości potwierdzają także inne zasygnalizowane w pracy przykłady. Podczas pielgrzymek Jana Pawła II do Ojczyzny najczęściej odwiedzane było południe kraju, a z miast polskich Kraków. Wyjątkowość małopolskiego i podkarpackiego pod względem omawianych w pracy przejawów form sakralizacji przestrzeni potwierdzają także przykłady pomników-krzyży na szczytach górskich. Pierwszy monumentalny krzyż pojawił się w polskim krajobrazie górskim (na początku XX wieku) wśród znanych z przywiązania do tradycji katolickiej podhalańskich górali. Następny milenijny krzyż-pomnik ustawiono na najwyższym szczycie Bieszczadów, czyli także w południowo-wschodniej części kraju, o wysokich wskaźnikach religijności. Natomiast najpóźniej zrodziła się inicjatywa ustawienia pomnika-krzyża na najwyższym szczycie Sudetów, czyli w południowo-zachodniej części kraju, i w dodatku nie powiodła się. Ponadto moje badania terenowe wykazały, że im dalej na północ i zachód tym mniej krzyży przydrożnych i kapliczek, szczególnie

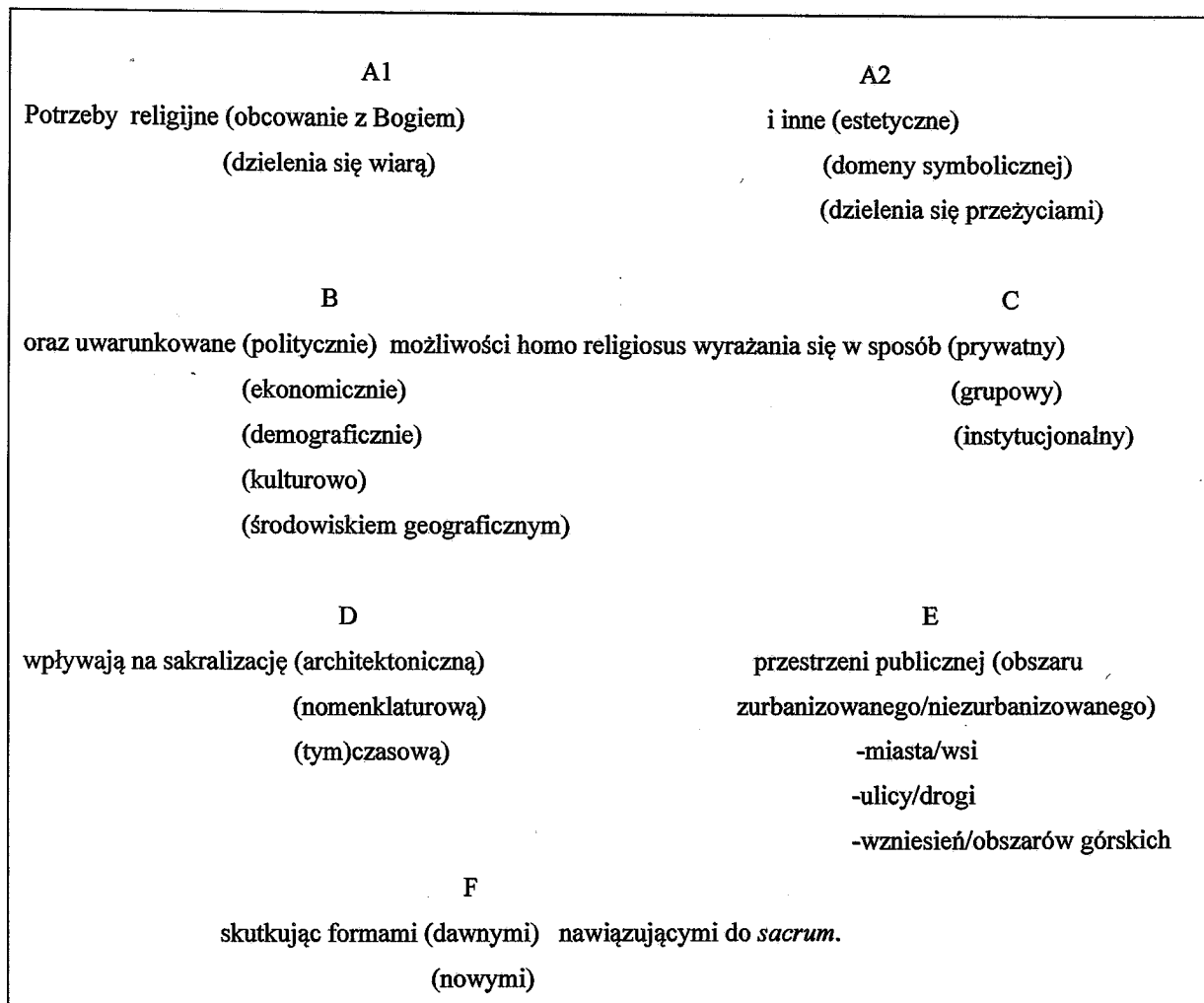
maryjnych; przy drogach krajowych na południowym zachodzie ustawiono za to największą liczbę krzyży powypadkowych. Dużą ilość obiektów i zjawisk na południowym wschodzie kraju można wiązać z ponadprzeciętną religijnością ludności tych obszarów, mierzoną wskaźnikami *dominantes* i *communicantes*.

Zaobserwowano kilka wewnątrzregionalnych i lokalnych różnic w procesie sakralizacji przestrzeni publicznych. O ile sakralizacja architektoniczna przejawiająca się w postaci pomników papieskich w miejscach publicznych dotyczy w takim samym stopniu miast jak i wsi, to w przypadku kapliczek i krzyży przydrożnych wykryto pewne różnice między obszarami zurbanizowanymi i niezurbanizowanymi. Moje badania terenowe dowodzą, że stopień urbanizacji obszaru wpływa na typ i ilość obiektów małej architektury sakralnej przy drogach. Przy głównych ulicach Trójmiasta średnio co 3 km stoi krzyż lub kapliczka (przeważają krzyże powypadkowe), a przy ponad 3000 km zbadanych dróg miejskich i zamiejskich różnych województw co 2 km (połowa z nich to tradycyjne krzyże przydrożne). Nadreprezentatywność obszarów miejskich widać w wielu formach sakralizacji (tym)czasowej, w takich wydarzeniach jak peregrynacja obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej „Od oceanu do oceanu”, Marsze dla Życia i Rodziny, Orszak Trzech Króli, Litania miast, Przystanek Jezus, międzynarodowe spotkania w duchu wspólnoty z Taize.

Wskazano także prawidłowości wewnątrzmięskie w sakralizacji nomenklaturowej. W wybranych miastach wojewódzkich (Kraków, Toruń, Rzeszów, Warszawa, Gorzów Wielkopolski) nazwy religijne ulic dawniej występowały głównie w historycznym centrum, a gdy po przemianach w 1989 roku zaczęły powstawać także w innych częściach miasta, doprowadziło to do upowszechnienia językowych elementów religijnych. Był to raczej chaotyczny czy spontaniczny proces, ponieważ tylko w Rzeszowie powstało większe skupisko nowych ulic pochodzących od świętych i kapłanów. Przeprowadzone badania z geografii lingwistycznej różnych obszarów Polski uprawniają do jeszcze jednego wniosku. Dowiedziono brak związku między wielkością jednostki osadniczej a udziałem nazw religijnych ulic w ogólnej liczbie ulic, jednak zauważono, że wśród wybranych, małych miast odsetek wynosi 0-12%, zaś w grupie miast wojewódzkich rozpiętość jest zdecydowanie niższa, bo 1,8-5,3%.

Wynikiem pracy jest wskazanie czynników i uwarunkowań sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce oraz próba wyjaśnienia tego procesu zawarta w rozdziale drugim monografii. Nakreślono własny schemat (ryc. 1), który pozwolił kompleksowo spojrzeć na zjawisko sakralizacji przestrzeni publicznych w ujęciu modelowym, w formie zdania-mapy (Hackett 1995), nieznanej w literaturze geograficznej. Do jego konstrukcji wykorzystano wstępne założenie, że na proces sakralizacji wpływają z jednej strony potrzeby, a z drugiej możliwości ich wyrażania przez *homo religiosus*. Po pierwsze wydzielono następujące grupy potrzeb: religijne, pozostałe oraz o wymiarze prywatnym, grupowym lub instytucjonalnym. Po drugie zidentyfikowano pięć uwarunkowań (polityczne, ekonomiczne, demograficzne, kulturowe i środowiskowe) ograniczających lub wspierających realizację różnego rodzaju potrzeb. Konsekwencją realizacji tych potrzeb,

modyfikowanych owymi uwarunkowaniami jest sakralizacja architektoniczna, (tym)czasowa i nomenklaturowa różnych przestrzeni publicznych, objawiająca się w postaci dawnych i nowych form nawiązujących do *sacrum*. Innymi słowy, obecność zjawisk i obiektów religijnych w przestrzeniach publicznych jest wynikiem manifestacji potrzeb i możliwości ich wyrażania przez przeszłe pokolenia oraz potrzeb kontynuacji tradycji przodków jak i eksperymentów nowych generacji; do tzw. tradycyjnego, zastanego, historycznego *sacrum* w przestrzeni dokładane są współczesne jego interpretacje.

Ryc. 1. Determinanty przejawów religii w przestrzeniach publicznych
Źródło: opracowanie własne.

Współczesną sakralizację przestrzeni można interpretować jako rekompensatę czterech dekad oficjalnej desakralizacji przestrzeni publicznych okresu PRL-u. Społeczeństwo o dużych potrzebach religijnych może je wyartykułować nadrabiając „stracony czas”. W procesie sakralizacji upatrywać można również odpowiedzi na pustkę ideową i trudności okresu transformacji po upadku socjalizmu w 1989 roku. Dowodem są zmiany i tworzenie nowych nazw ulic, rytuałów, pomników czy wybór świętych na patronów miast. W tym ostatnim reaktywowanym zwyczaju najwyraźniej uwidacznia się

potrzeba autorytetu moralnego w nowej rzeczywistości, już nie tyle postsocjalistycznej, co ponowoczesnej. Udokumentowane w różnych częściach kraju wielorakie działania skutkujące wypełnieniem przestrzeni publicznych obiektami i zjawiskami religijnymi pełnią funkcję tożsamościową. Niektóre nowe obiekty i wydarzenia religijne można uznać za prywatne, grupowe lub instytucjonalne odpowiedzi na dostrzegane procesy sekularyzujące.

Wynikiem moich badań jest identyfikacja kilku innych procesów towarzyszących sakralizacji przestrzeni ujętych w tab. 1 jako trendy. Przykładem szerszych zmian kulturowych i obserwowanych na świecie nowych interakcji sfery *sacrum* i *profanum* (Ostwalt 2003) jest flagizacja i festiwalizacja. Inicjatywom i obiektom religijnym towarzyszy użycie flag. Omawiane w pracy nowe zwyczaje inspirowane religią zawierają co najmniej kilka cech festiwalu obecnych w pracy Karpińskiej-Krakowiak (2009). Ponadto wiele nowych inicjatyw (np. Orszak Trzech Króli, Rodzina szkół im. Jana Pawła II) nabiera cech sieci, akcji ponadlokalnej, ogólnopolskiej, a nawet międzynarodowej, m.in. dzięki dostępowi do nowoczesnych form przekazu informacji. Trend ten nazwano usieciowieniem. Ponadto do nowych form należą obiekty i zjawiska związane z osobą papieża Jana Pawła II (pomniki, ulice, szkoły, szlaki, biegi, dni), których fenomen w polskim krajobrazie kulturowym Czepczyński (2008: 168) nazwał „John-Paul-the-Second-ization”. Z kolei duża ilość kapliczek i krzyży przydrożnych oraz krzyży powypadkowych jest częścią prywatyzacji religii. Opisane w pracy przypadki nowych i wielkich rozmiarów kościołów, pomników i napisów reprezentują trend nazwany monumentalizmem.

Stwierdzono, że współczesna sakralizacja zachodzi w Polsce albo w formie resakralizacji miejsc albo przybiera różnorodne formy pojawiające się w danym miejscu po raz pierwszy, jak na przykład pomniki Jana Pawła II, kaplice lotniskowe czy marsze i biegi promujące wartości chrześcijańskie. W pracy proces resakralizacji omówiono szerzej w kontekście koncepcji *genius loci*. W wyniku studiów literaturowych stwierdzono, że w geografii religii najpełniej można wykorzystać dwie z wielu możliwości interpretacyjnych tej koncepcji. Po pierwsze jako unikatową metodę polegającą na poszukiwaniach wszelakich czynników naturalnych i antropogenicznych, materialnych i niematerialnych wpływających na wyjątkowość miejsca. Po drugie w badaniach miejsc świętych i miejsc oznaczonych symbolami religijnymi przydatny wydaje się sposób rozumienia Pawłowskiego (2011), który literalnie odczytuje ideę *genius loci* i pokazuje, że można interpretować ducha miejsca jako realną osobę, która zainicjowała powstanie wyjątkowego miejsca, odtwarzanego mimo upływu lat i niesprzyjających okoliczności. Takie podejście do koncepcji *genius loci* nazwałam „biograficznym”, w przeciwieństwie do wspomnianego wcześniej, które określić można mianem „syntetycznego”.

Nazwy urzędowe, sentencje na pomnikach, mowa słyszalna w miejscu publicznym, podobnie jak pomniki, mogły czy miejsca święte konstytuują domenę symboliczną, czyli terytorium, nad którym dana grupa panuje symbolicznie (Nijakowski, 2006). W pracy wykazano, że w przypadku

wielu przestrzeni publicznych w Polsce jest to domena Kościoła rzymskokatolickiego. Ocena tego stanu rzeczy bywa przedmiotem sporów, co stwierdzono w rozdziale siódmym. Wypracowany w wielowątkowej analizie dyskursu medialnego na temat krzyży powypadkowych podział na trzy płaszczyzny dyskusji okazał się przydatny w badaniach innych przykładów współczesnego współistnienia sfer *sacrum* i *profanum*. Przeciwnicy i zwolennicy obecności różnych form sakralnych w przestrzeni toczą dyskusje na trzech poziomach: ekonomiczno-estetycznego ładu przestrzennego, ideologii politycznej lub religijnej oraz w polu kultury. Obie grupy w tych trzech sferach szukają argumentacji jak i pomysłów na rozwiązanie sporów związanych z elementem religijnym. Formy wypowiedzi świadczą o tym, że temat budzi emocje w społeczeństwie. Przeprowadzony przez autorkę przegląd kilku tysięcy opinii internetowych jest dowodem, iż, jak to przepowiadał Nawrotek (2005), następuje powrót ideologii do przestrzeni publicznych i publicznego dyskursu nie tylko w świecie, ale i w Polsce.

Wykazano, że w Polsce występuje druga i trzecia kategoria konfliktów wokół spraw religii w przestrzeni publicznej według typologii Stumpa (2008). Należą do nich spory wewnątrz środowiska Kościoła oraz pomiędzy wierzącymi i niewierzącymi. Zatem nie ma zgody społecznej co do oceny sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce, choć trudno oszacować jej rozmiar bowiem ukazane w pracy wyniki badań nie są reprezentatywne pod względem pochodzenia społecznego i miejsca zamieszkania komentatorów, aczkolwiek mogą za takie uchodzić ze względu na dobór tematów (różne formy sakralizacji). Analiza wypowiedzi w ramach dyskursu medialnego zweryfikowała pozytywnie trzecią hipotezę pomocniczą. Sakralizacja przestrzeni publicznych jest zjawiskiem różnie ocenianym.

Należy podkreślić obecne w niniejszym opracowaniu nowatorskie rozszerzenie pola badawczego geografii religii w Polsce. Geografię religii uprawia się jako dyscyplinę geograficzną badającą oddziaływanie religii na środowisko geograficzne albo jako dyscyplinę religioznawczą badającą wpływ czynników geograficznych na religię (Bronk, 2009). Niniejsza praca reprezentuje geograficzny aspekt badań relacji człowiek-religia-środowisko. Klasyczny dla geografii religii temat krajobrazu sakralnego, z jego „zespołem obiektów sakralnych zbudowanych w określonym czasie na określonym miejscu” (Jackowski, 2003: 72) został w niniejszej pracy poszerzony o nazewnictwo ulic, tablice i napisy religijne, rytuały, przydrożne pamiątki nagłej śmierci w postaci krzyży powypadkowych oraz krzyże i kapliczki przydrożne, bardzo rzadko będące przedmiotem zainteresowania geografów. Ze względu na poruszany w pracy przestrzenny aspekt zjawisk językowych może ona wchodzić w zakres szeroko pojętej geografii lingwistycznej, czyli dziedziny badań, która obejmuje wszystko, co ma jednocześnie charakter językowy i geograficzny (Karaś, 2010). Dotychczas geografowie w Polsce nie zajmowali się geografiami lingwistyczną, nie licząc pojedynczych artykułów, np. Miszewskiej (2004) o nazwach ulic we Wrocławiu, odstępując jej pole badawcze językoznawcom.

Chociaż niejedno poruszane w pracy zagadnienie mogłoby stanowić osobny temat badawczy (i obszerną monografię), niemniej jednak celem niniejszej pracy jest kompleksowe, możliwie

najszerze, ukazanie procesu sakralizacji przestrzeni publicznych. Uważam, że wnioski płynące z pracy będą miały znaczenie poznawcze dla przedstawicieli różnych dyscyplin zarówno w kraju, jak i zagranicą zajmujących się przejawami w przestrzeni relacji człowiek-religia, a w szczególności geografów kultury i geografów religii. Natomiast jej aplikacyjność można upatrywać w pomocy dla organów projektujących i zarządzających przestrzenią publiczną w zrozumieniu potrzeb religijnych Polaków i preferencji ich form manifestacji.

Literatura

- Adamczuk L., Zdaniewicz W., Zaręba S. H, 2006, Statystyka diecezji Kościoła katolickiego w Polsce 1992-2004, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, Warszawa.
- Bilska-Wodecka E., 2012, Człowiek religijny i związki wyznaniowe w przestrzeni miasta w XX i na początku XXI wieku, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków.
- Bronk A., 2009, Podstawy nauk o religii, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin.
- Casanova J., 2005, Religie publiczne w nowoczesnym świecie, Nomos, Kraków.
- Czepczyński M., 2012, Przestrzeń publiczna jako forma reprezentacji społeczności lokalnych. Między hibernacją a animacją centrów małych miast woj. pomorskiego, Studia KPZK PAN, tom CXLIV, Warszawa, s. 7-19.
- Davie G., 2010, Socjologia religii, Nomos, Kraków.
- Derdowska J., 2006, Praskie przemiany. Sacrum i desakralizacja przestrzeni miejskiej Pragi, Nomos, Kraków.
- Hackett P., 1995, Conservation and the Consumer Understanding Environment Concern, Routledge, London and New York.
- Jackowski A., 2003, Święta przestrzeń świata. Podstawy geografii religii, Kraków 2003.
- Karaś H., 2010, Geografia lingwistyczna, Multimedialny przewodnik po gwarach polskich, www.gwarypolskie.uw.edu.pl, dostęp 23.10.2010
- Karpińska-Krakiwiak M., 2009, Festivalization of the city. Contemporary examples, Urban People Magazine, no 11, <http://lidemesta.cz/index.php?id=607>.
- Klima E., 2011, Przestrzeń religijna miasta, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Laurier E., 2003, Participant Observation, [w:] Clifford N. J., Valentine G. (red.), Key Methods in Geography, Sage Publications, London, s. 133-148.
- Lisowski A., 2003, Koncepcje przestrzeni w geografii człowieka, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Lorens P., 2010, Definiowanie współczesnej przestrzeni publicznej, [w:] Lorens P., Martyniuk-Pęczek J. (red.), Problemy kształtowania przestrzeni publicznych, Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk, s. 6-20.
- Madurowicz M., 2002, Sfera sacrum w przestrzeni miejskiej Warszawy, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa.
- Miszewska B., 2004, Nazwy ulic – signum temporis, [w:] Orłowska E. (red.), Kulturowy aspekt badań geograficznych. Studia teoretyczne i regionalne, t. IV, Polskie Towarzystwo Geograficzne-Oddział Wrocławski, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 145-155.

- Mitkowska A., 2003, *Polskie kalwarie*, Ossolineum, Wrocław.
- Nawratek, K., 2005, *Ideologie w przestrzeni. Próby demystyfikacji*, Nomos, Kraków.
- Nijakowski L. M., 2006, *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Ostwalt C., 2003, *Secular Steeples. Popular Culture and the Religious Imagination*, Trinity Press International, Harrisburg-London-New York.
- Pawłowski A., 2011, *Trzy krzyże nad Parchatką – symbol w krajobrazie kulturowym Małopolskiego Przełomu Wisły*, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG, nr 15 (Niematerialne wartości krajobrazów kulturowych), Sosnowiec, s. 54-63.
- Sołjan I., 2012, *Sanktuaria i ich rola w organizacji przestrzeni miast na przykładzie największych europejskich ośrodków katolickich*, IGiGP UJ, Kraków.
- Stump R. W., 2008, *The Geography of Religion. Faith, Place and Space*, Rowman&Littlefield Publishes, Maryland.
- Swaryczewska M., 2008, *Sacrum i profanum w krajobrazie kulturowym. Dziedzictwo przestrzeni sakralnej na Warmii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Tanaś S., 2013, *Tanatoturystyka. Od przestrzeni śmierci do przestrzeni turystycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Zelinsky W., 2010, *Organizing religious landscapes*, [w:] M. P. Conzen (red.), *The Making of the American Landscape*, Routledge, second edition, New York-London, s. 253-278.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych oraz osiągnięć organizacyjnych i dydaktycznych

a) Osiągnięcia naukowe

Od czasu zatrudnienia w Instytucie Geografii Uniwersytetu Gdańskiego (2007 rok) moja kariera naukowa zaczęła dynamiczniej się rozwijać, czego mierzalnym dowodem jest wzrastająca liczba moich publikacji naukowych i wystąpień na konferencjach. O ile w okresie trzech lat po uzyskaniu stopnia doktora (2005-2007) opublikowałam 5 artykułów i rozdziałów w monografiach, to w kolejnych trzech latach – już 13. Obecnie (stan na koniec maja 2016 roku) liczba różnego rodzaju publikacji wydanych po doktoracie (nie licząc monografii wskazanej jako główne osiągnięcie naukowe) osiągnęła liczbę 52, w tym 7 ma charakter popularnonaukowy, a pozostałe to recenzowane publikacje naukowe w jęz. polskim (34), angielskim (10) i rosyjskim (1). Wśród naukowych prac opublikowanych w latach 2005-2016 znajdują się 2 monografie, 1 artykuł z czasopism JRC, 16 artykułów w 9 różnych czasopismach z tzw. listy „B” MNiSW, 5 artykułów w zagranicznych periodykach nie ujętych na listach MNiSW oraz 21 rozdziałów w pracach zbiorowych. Ponadto po dwóch pozytywnych recenzjach i korektach redakcyjnych są 3 moje artykuły (po jednym z listy „A”, „B” i „C” MNiSW), które przeznaczone są do wydania jeszcze w 2016 roku (potwierdzenia od redakcji znajdują się na końcu Załącznika 3).

Wygłosiłam 30 referatów na 19 konferencjach o zasięgu krajowym i 11 międzynarodowych, w tym 4 zagranicą: Belgii, Niemczech, Obwodzie Kaliningradzkim i Wielkiej Brytanii (szczegóły w

Załączniku 3, punkt II). W dniach 31.08-2.09 2016 roku będę uczestniczyć z referatem w międzynarodowej konferencji w Pradze (Central European Conference of Historical Geographers).

Mój dorobek naukowo-badawczy związany jest niemal wyłącznie z geografią religii. Biorąc pod uwagę okres 2000-2016, czyli od wydania pierwszej publikacji o charakterze naukowym jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora, zauważyć można ewolucję moich zainteresowań badawczych. Do tematów wiodących należą: struktura i uwarunkowania kształtowania przestrzeni sakralnej, religijne elementy językowe w przestrzeni (w tym szczególnie nazwy ulic), religijny krajobraz przydrożny (w tym szczególnie krzyże powypadkowe), rozwój Dróg św. Jakuba w Polsce oraz najnowszy kierunek zainteresowań – współczesne tendencje przemian przestrzeni sakralnej. Ponadto w obrębie tych tematów wyodrębnić można dwa nurty badawcze: dotyczący sporów i korzyści społecznych związanych z obecnością sfery *sacrum* w przestrzeni publicznej oraz nurt metodologiczny. Omówienie moich osiągnięć naukowo-badawczych przedstawiłam dalej w porządku chronologiczno-przedmiotowym.

Większość publikacji wydanych w okresie 2005-2009, czyli w pierwszych latach po uzyskaniu stopnia doktora Nauk o Ziemi, stanowiło analizę uwarunkowań funkcjonowania i struktury przestrzeni sakralnej Gdyni, wiodących zagadnień pracy doktorskiej [3, 5, 6, 26, 27, 44]¹. Wyjątkiem są dwa artykuły przeglądowe wydane w tym okresie. Pierwszy omawia zagadnienia z geografii religii obszarów górskich obecne w interdyscyplinarnym czasopiśmie „Peregrinus Cracoviensis” [9]. Drugi, rosyjskojęzyczny artykuł [45], ukazuje wachlarz problematyki i metod badawczych geografii religii na wybranych studiach przypadków z województwa pomorskiego.

Jako moje osiągnięcie pierwszych lat kariery naukowej uważam monografię „Zróżnicowanie przestrzeni sakralnej Gdyni” [3]. Praca ta jest zmienioną wersją pracy doktorskiej. W tekście publikacji uwzględniono uwagi recenzentów oraz wyniki dodatkowych badań prowadzonych w ramach projektu badań własnych cyklicznych konkursów Uniwersytetu Gdańskiego (BW 1540-5-0287-5). W pracy udowodniono, iż kształtowanie przestrzeni sakralnej Gdyni uwarunkowane było rozwojem struktury przestrzennej miasta i polityką wobec związków wyznaniowych; na współczesne zróżnicowanie przestrzeni sakralnej wpłynęły czynniki polityczne, historyczne i geograficzne. Obecnie monografia o Gdyni jest najczęściej czytana moją publikacją na portalu Research Gate. Różni badacze powołują się (szczegóły w Załączniku 5) na wypracowaną w dysertacji doktorskiej definicję przestrzeni sakralnej, opublikowaną we wspomnianej monografii oraz w rozdziale „Pojęcie przestrzeni sakralnej” dwutomowej monografii „Geografia i sacrum” [5].

W późniejszych moich pracach kilkakrotnie dobrze poznany obszar miasta Gdyni i Trójmiasta stanowił niejako naukowy poligon doświadczalny, na którym porównywałam wypracowane przeze mnie koncepcje przestrzeni sakralnej [10, 30], sakralizacji przestrzeni [4, 36, 38] oraz badałam

¹ Numery w nawiasach kwadratowych odpowiadają numeracji publikacji w Załączniku nr 3.

interakcję sfery świeckiej i sakralnej. To ostatnie zagadnienie omawiam w publikacji pt. „Problemy funkcjonowania miasta na przykładzie wybranych elementów przestrzeni sakralnej Trójmiasta” [11], dwóch artykułach poświęconych formom współpracy parafii św. Antoniego z samorządem terytorialnym w Gdyni [8, 28] oraz w rozdziale monografii anglojęzycznej, w której określiłam udział domów zakonnych w edukacyjnej ofercie Gdyni [25].

Od 2010 roku zaczyna się okres poszerzonego zakresu przestrzennego i przedmiotowego moich zainteresowań naukowych. Od tego czasu obszar badań stanowią już nie tylko Gdynia i woj. pomorskie, ale także inne regiony, miasta wojewódzkie, obszar Polski, a w jednym przypadku także kraje sąsiednie [34]. Pierwszy artykuł o wspomnianej poszerzonej skali przestrzennej badań pt. „Religijne elementy kultury niematerialnej wybranych miast karpackich” [29] jednocześnie rozpoczął znaczący w moim dorobku nurt badań nad nazewnictwem religijnym różnych przestrzeni (głównie ulic) obejmujący łącznie 13 publikacji i 5 wystąpień konferencyjnych. Wyróżnić można następujące nurty w obrębie tych badań:

- metodyczny, w którym skupiam się na rozważaniach nazw ulic jako przedmiotu badań geografii religii [17] i edukacji [22], proponuję typologię tych nazw [16] oraz podejmuję dyskusję na temat wad i zalet drukowanych i elektronicznych materiałów w badaniach religijnych nazw ulic [18];
- przestrzenny, gdzie identyfikuję prawidłowości w rozmieszczeniu religijnych nazw ulic w miastach wojewódzkich [31, 47], wybranych obszarów [29, 33], nie pomijając takich cech ulicy jak długość i ranga w systemie osadniczym. Omawiam także zjawisko obierania na patronów miast i szkół w Polsce osób kanonizowanych i wywodzących się z kleru [19];
- czasowy, polegający na wykazaniu przyrostu ulic św. Jakuba w Polsce [21] oraz nazw religijnych w Gdyni [32] i w wybranych miastach wojewódzkich po transformacji ustrojowej w 1989 roku [14].

Od 2011 roku, kiedy opublikowałam w zbiorowej monografii „Nekropolie Pomorza” artykuł pod tytułem „Krzyże powypadkowe w pomorskim krajobrazie” [15], ważne miejsce w moim dorobku (6 publikacji) zajmują prace związane z problematyką spontanicznych miejsc pamięci przy drogach, które w Polsce oznaczane są niemal wyłącznie krzyżami. Publikacje te skupiają się na wyglądzie miejsc pamięci, prawidłowościach przestrzennych ich rozmieszczenia oraz interpretacji opinii internautów na temat krzyży powypadkowych wyrażonych na portalu internetowym trójmiasto.pl w 2012 roku [35, 37]. W niektórych pracach rozpatruję formę i skalę występowania zjawiska krzyży powypadkowych łącznie z innymi, tradycyjnymi formami małej architektury sakralnej, czyli krzyżami i kapliczkami przydrożnymi [48]. W artykule pt. „Krzyże i kapliczki przydrożne Litwy, Łotwy i Polski” [34] wykazałam większą ilość obiektów sakralnych przy drogach polskich, mniejszą przy litewskich, a najniższą przy łotewskich. Ukoronowaniem 6-letniego gromadzenia literatury na temat miejsc pamięci przy drogach oraz podejmowanych w tym okresie badań terenowych jest artykuł „Memorial crosses in Poland: a commonplace and contested element of public roads” [1] w

czasopiśmie „Geografie” z listy „A” MNiSW. Po drugie wynikiem moich wieloletnich zainteresowań krzyżami powypadkowymi jest projekt pt. *Krzyże powypadkowe przy polskich drogach* (numer 333286) złożony do NCN w maju 2016 roku. Celem projektu jest opis formy i funkcji oraz wyjaśnienie znaczenia stawiania krzyży powypadkowych przy drogach publicznych w Polsce.

Szczególną pozycję w moim dorobku naukowym zajmują różne aktywności związane z tematyką Drogi św. Jakuba w Polsce. Trzykrotnie wygłaszałam referaty na cyklicznej konferencji poświęconej tej nowej w Polsce, bo rozwijanej od 2005 roku, formie turystyki religijnej i kulturowej. W 2008 roku byłam członkiem Komitetu Naukowego Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Drogi św. Jakuba Apostoła w Polsce. Stan badań i organizacja”. W swoich 4 publikacjach na temat Drogi św. Jakuba po pierwsze przedstawiłam genezę, funkcjonowanie i ruch pielgrzymkowy pomorskiego odcinka tego szlaku [7, 13]; po drugie wyodrębniłam fazy powstawania odcinków Drogi oraz wykazałam fenomen jej szybkiego rozwoju przestrzennego w Polsce [46]; po trzecie zidentyfikowałam 18 nowych i starych ulic, placów i rond pod patronatem św. Jakuba w Polsce oraz wykazałam ich związek z obecnością innych obiektów jakubowych w tych miejscowościach, np. kościoła pod wezwaniem św. Jakuba lub przebiegu Drogi św. Jakuba [21]. Za osiągnięcie uważam fakt, że decyzją Rady Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2014 roku zostałam promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim, którego tematyka jest związana z omawianymi wyżej zagadnieniami; tytuł pracy brzmi: *Geneza, funkcjonowanie i perspektywy rozwoju Drogi św. Jakuba w Polsce*; praca została przesłana w marcu 2016 roku do recenzentów, a w maju jest po pierwszej pozytywnej recenzji.

Odrębną częścią mojego dorobku naukowego jest nurt badań z dydaktyki szkoły wyższej, którego efektem są 4 referaty konferencyjne i 2 artykuły. W mojej pierwszej publikacji z dydaktyki geografii [12] na podstawie sprawozdań studentów z ćwiczeń terenowych wykazałam integrację wiedzy geograficznej z całością wiedzy studenta, wpływ ćwiczeń terenowych na kształtowanie postaw, w tym także patriotycznych oraz odmienną percepcję elementów warunków życia i zagospodarowania Litwy i Łotwy w zależności od płci uczestników zajęć. Z kolei nowszy artykuł [42] i referaty są wynikiem refleksji i badań jakościowych wśród studentów i nauczycieli akademickich na temat rozwijanego na moim Wydziale tutoring. Należy podkreślić, że przedstawiany w nich przypadek nowej w roku akademickim 2014/2015 oferty dydaktycznej tutoring na Wydziale Oceanografii i Geografii Uniwersytetu Gdańskiego dotyczy jednej z pierwszych w Polsce sytuacji wprowadzania jej w publicznej szkole wyższej, a pionierską sytuacją na kierunku geografia. Poruszane przeze mnie zagadnienie motywacji zaangażowania pracowników i studentów w tutoring wpisuje się zarówno w stosunkowo nowy w literaturze polskiej nurt badań i refleksji nad metodą tutoring i jej przydatnością na różnych szczeblach edukacji, jak i w studia nad jakością kształcenia akademickiego na kierunku geografia. Zainteresowania naukowe tutoringiem łączę z praktyką

dydaktyczną w tej dziedzinie; od 2014 roku jestem tutorem i prowadzę autorskie jego kursy, o czym szerzej traktuje punkt b niniejszego Załącznika oraz część III Załącznika 3.

Po wydaniu w listopadzie 2014 roku monografii „Sakralizacja przestrzeni publicznych w Polsce” część mojego dorobku stanowi rozwinięcie przedstawionych tam koncepcji. Po pierwsze wykazałam, że ogólnopolskie wydarzenie Orszak Trzech Króli oraz popularne w kraju ulice Jana Pawła II występują w małych, średnich i dużych miastach z różną intensywnością [39]. Po drugie kontynuuję badanie rozwoju i zróżnicowania przestrzennego wydarzenia Orszaku Trzech Króli [20]. Pogłębiając refleksję teoretyczną nad kierunkami sakralizacji przestrzeni w Polsce [2, 23], festiwalizacją przestrzeni [40] i 'John-Paul-the-Second-isation', czyli wzrostem obiektów i zjawisk w przestrzeni, które są związane z papieżem Janem Pawłem II [41]. Te dwa ostatnie zagadnienia zostały przedstawione w prestiżowych geograficznych czasopismach „Geographia Polonica” [41] oraz „Bulletin of Geography. Socio-economic Series” [40] w 2015 roku – roku, w którym wymienione czasopisma otrzymały maksymalną liczbę 15 punktów wśród krajowych czasopism geograficznych oraz czasopism z listy „B” MNiSW.

b) Osiągnięcia organizacyjne i dydaktyczne

Odkąd zaistniała możliwość na mojej Uczelni i Wydziale pogłębiania wiedzy i umiejętności z zakresu dydaktyki szkolnictwa wyższego, włączyłam się w tego rodzaju programy i inicjatywy. W ostatnich latach uzyskałam dyplomy ukończenia warsztatów, seminariów i innego rodzaju szkoleń podnoszących kompetencje dydaktyczne nauczycieli akademickich (szczegóły w Załączniku 3 punkt III A i I). Za szczególnie osiągnięcie dydaktyczne uważam ukończenie Szkoły Tutorów Akademickich I i II stopnia, odpowiednio w 2014 roku i 2015 roku oraz następujące potem czynne zaangażowanie się w rozpowszechnianie tutoring. Jestem jedną z 12 osób na Wydziale, która uzyskała równocześnie Certyfikat Tutora oraz Certyfikat Praktyka Tutoringu Programu Collegium Wratislaviense dedykowanemu Wydziałowi Oceanografii i Geografii. Moje zaangażowanie we wdrażanie nowej oferty dydaktycznej tutoring polegało z jednej strony na objęciu opieki nad studentami – podczas prowadzenia dwóch kursów tutoring dla studentki gospodarki przestrzennej i jednego dla studenta geografii, z drugiej strony na rozpoczęciu badań nad tutoringiem, o czym wspomniałam w punkcie a) niniejszego Załącznika, opisując nurt zainteresowań badawczych dydaktyką szkoły wyższej.

Do osiągnięć na polu opieki nad studentami zaliczam również trzy inne jej formy. Po pierwsze w latach 2014-2016 byłam promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ponadto, począwszy od pierwszego roku pracy w Instytucie Geografii, byłam promotorem prac magisterskich i licencjackich na kierunku geografia oraz recenzentem wielu innych; w sumie 5 magistrantów i 34 licencjuszy obroniło swoje prace dyplomowe z geografii społeczno-ekonomicznej, w tym z geografii religii, które

pisali pod moją opieką w latach 2007-2015. Po trzecie jestem od 2011 roku opiekunem Koła Naukowego Doktorantów Instytutu Geografii; służę im radami, organizuję warsztaty podnoszące jakość warsztatu badacza. W roku akademickim 2015/2016 podjęłam się dwóch inicjatyw wskazujących na komplementarność podejmowanych przeze mnie działań organizacyjnych i dydaktycznych. Współtworzyłam i pełnię funkcję zastępcy redaktora naczelnego czasopisma internetowego „Tutoring Gedanensis. Czasopismo tutees i tutorów”. Pierwszy numer (maj 2016) składa się z 20 prac pisemnych studentów będących pokłosiem 2 lat funkcjonowania tutoringu na Wydziale Oceanografii i Geografii; byłam zaangażowana w jego prace redakcyjne.

W sferze popularyzacji nauki wyróżniam dwa główne obszary mojej aktywności. Są to zarówno publikacje [46-52, 55-60], jak i wykłady i warsztaty, głównie dla społeczności mojego rodzinnego miasta Gdyni. Odkąd skończyłam studia magisterskie przybliżam czytelnikom „Roczników Gdyńskich” tematy związane z Gdynią i jednocześnie z problemami badawczymi geografii społecznej oraz geografii religii; we wstępie do numeru 27 „Roczników Gdyńskich” (z 2015 roku) znajduje się podsumowanie 10 lat pracy ich redaktora, J. Dworakowskiego, zawierające m. in. podziękowanie dla kilku autorów (w tym mojej osoby), którzy przez systematyczne zamieszczanie artykułów gwarantowali „Rocznikom” wysoki poziom merytoryczny. Dodatkowo, w 2011 roku, zostałam poproszona przez Muzeum Miasta Gdyni o recenzję wydawniczą monografii na temat małej architektury sakralnej w mieście, a w 2015 roku na zlecenie oo. franciszkanów przygotowałam publikację związaną z jubileuszem ich obecności w Gdyni. Natomiast do działalności popularyzującej naukę w skali kraju zaliczam ukazanie się w różnych czasopismach moich czterech recenzji książek z zakresu geografii i religii. Ponadto recenzowałam sześć artykułów w czterech czasopismach naukowych z tzw. listy B MNiSW i byłam w komitetach organizacyjnych dwóch konferencji.

Z kolei drugi wskazany obszar popularyzacji geografii – wykłady i warsztaty, rozwijam odkąd podjęłam pracę w Instytucie Geografii. Stanowi go przede wszystkim czynny udział w Bałtyckim Festiwalu Nauki oraz cykliczne warsztaty z geografii dla Szkoły Podstawowej nr 18 w Gdyni będące pokłosiem tego Festiwalu.

Dodatkowo z wymienionych w Załączniku 3 aktywności w ramach dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz informacji o współpracy międzynarodowej habilitanta chciałabym podkreślić trzy z nich. W latach 2007-2016 prowadziłam 17 różnego rodzaju wykładów i 13 różnych zajęć typu ćwiczenie i seminarium w następujących jednostkach: Instytucie Geografii, Instytucie Historii, na Wydziale Biologii oraz Wydziale Ekonomicznym. Ponadto w 2010 i 2011 roku odbyłam staże w dwóch niemieckich ośrodkach akademickich w ramach programu LPP-Erasmus Programme. Pobyty na uczelniach w Poczdamie i w Lipsku wykorzystałam także jako okazję do spotkań z pracownikami, które po pierwsze zaowocowały krystalizacją planu mojej książki na temat sakralizacji przestrzeni publicznych w Polsce, a po drugie stały się inspiracją do wdrażania niektórych tzw. dobrych praktyk akademickich. Pragnę dodatkowo podkreślić, że dwukrotnie zostałam poproszona

przez organizatorów międzynarodowych konferencji o poprowadzenie sesji. Jako wyróżnienie moich kompetencji językowych i naukowych związanych z geografą religii uważam możliwość moderowania sesji tematycznej pt. "Religion and Changes of Socio-economic and Cultural Space of Cities and Regions 2" podczas konferencji Międzynarodowej Unii Geograficznej w Krakowie w 2014 roku.

Szczegółowy wykaz osiągnięć organizacyjnych i dydaktycznych znajduje się w Załączniku 3.

Lucyna Przybylska